

3. Een representatief panel samenstellen (via loting)

1. Een burgerassemblee vormgeven
2. De keuze van een thema begeleiden
- 3. Een representatief panel samenstellen (via loting)**
4. Verwelkoming en introductie
5. Zorg voor inclusie
6. Logistiek plannen
7. Informatie beheren
8. De beraadslaging organiseren
9. Voorstellen schrijven
10. Besluitvorming door instemming
11. Evalueren
12. Communicatie beheren

Waarom is dit van belang?

Ons huidige democratische systeem is gebaseerd op het representatief kiesmodel. Dit betekent dat we bepaalde mensen de rol toevertrouwen na te denken en te beslissen over de regels die ons leven in de samenleving bepalen. Dit doen we door middel van verkiezingen.

Burgerassemblees zijn een andere manier van “democratie bedrijven”. Ook zij vertrouwen de ontwikkeling van het overheidsbeleid toe aan individuen, maar ze proberen ervoor te zorgen dat de keuze van deze individuen de diversiteit van de bevolking beter weerspiegelt. Zo denkt men dat de ontwikkelde voorstellen beter rekening zullen houden met de verschillende realiteiten van de burgers en dat ze zo zullen worden geformuleerd dat de meeste mensen ze begrijpen. Uiteindelijk zal dit ook de kloof verkleinen tussen verkozen vertegenwoordigers - erkend als “experts in de politieke wereld” - en burgers, die slechts eens in de vier tot zes jaar hun stem mogen uitbrengen.

Hannah, de drijvende kracht achter de Werkgroep Loting en de eerste brief die willekeurig naar 6.000 burgers werd gestuurd

Vier factoren spelen een rol bij het overwegen van deze alternatieve vorm van vertegenwoordiging in een panel:

- ♦ de oorspronkelijke intentie;
- ♦ de middelen;
- ♦ de regio in kwestie;
- ♦ de beoogde doelgroep.

Afhankelijk van deze factoren zal de manier waarop diversiteit wordt bereikt, variëren. Zo zal voor een assemblee op lokaal niveau het specifieke karakter van bepaalde buurten een belangrijk criterium worden. Op regionaal niveau kan meer aandacht worden verleend aan het bereiken van een grotere diversiteit aan bevolkingsprofielen (bv. sociaal-economische criteria) in plaats van ervoor te zorgen dat elke buurt vertegenwoordigd is. Op nationaal niveau is het denkbaar dat men niet omheen het taalcriterium kan.

Tegen de dominantie van “representativiteit”

De kwestie van representativiteit is vaak een heikel thema in participatieprocessen. Het is vaak het eerste argument dat wordt aangehaald om een proces te bekritisieren of zelfs om de critici ervan in diskrediet te brengen. Statistisch gezien valt dit moeilijk te omschrijven. In de praktijk vereist de uitvoering ervan aanzienlijke middelen (tijd, manieren en/of stappen om toegang te krijgen tot databases). En in werkelijkheid is perfecte representativiteit onmogelijk te bereiken vanwege het feit dat we allemaal zo verschillend zijn. Toch blijft deze kwestie centraal staan in alle panelbenaderingen.

Volgens Periferia is de kwestie van representativiteit doordrenkt van een dominante technocratische en westerse cultuur die andere sociale factoren terzijde schuift, hoewel die nochtans cruciaal zijn als we overheidsbeleid willen hebben dat het algemeen belang (en niet het belang van de grootste bevolkingsgroep) garandeert. Denk bijvoorbeeld aan de alomtegenwoordige kwesties van dominantie in de samenleving. Indien we statistisch vasthouden aan een egalitaire verdeling van 50 % mannen en 50 % vrouwen, gaan we voorbij aan het feit dat in onze patriarchale samenlevingen mannen zich gemakkelijker uitspreken en hun woorden minder vaak in twijfel worden getrokken. Op dezelfde manier worden bepaalde profielen van mensen die sterk worden gediscrimineerd in de samenleving, zoals mensen met een migratieachtergrond, jongeren, mensen met een lagere scholingsgraad, enz. niet opgenomen in de steekproef. Periferia pleit daarom voor het bereiken van een diversiteit aan mensen met verschillende levenspaden in plaats van statistische steekproeven. In dit geval kunnen we ons een panelsamenstelling inbeelden met een bewuste oververtegenwoordiging van bepaalde profielen. De Braziliaanse stad Belém heeft bijvoorbeeld voor haar Participatieve Begrotingsraad een extra categorie “Specifieke Groepen” opgenomen, waarmee de aanwezigheid wordt versterkt van groepen die zelden worden gehoord en/of waarmee zelden rekening wordt gehouden.

Hoe gaat Agora te werk?

De kerngedachte van Agora's aanpak is dat iedereen de kans moet krijgen om bij te dragen tot beleidsvoorstellen en -beslissingen. Om dit te verwezenlijken heeft Agora ervoor gekozen via loting een panel samen te stellen van burgers dat representatief is voor de diversiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit is geen doel op zich, maar een van de middelen om dit doel te verwezenlijken.

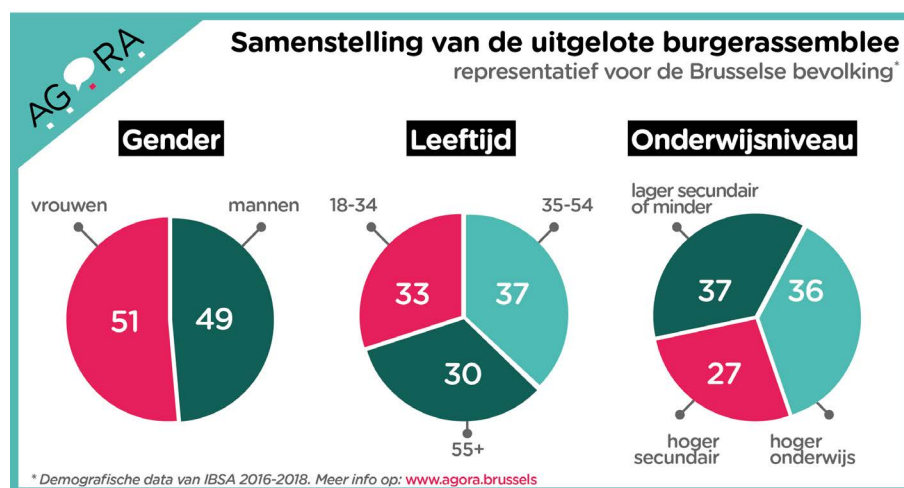
Er zijn verschillende manieren om de loting te organiseren. Agora's methode steunde op een groot aantal vrijwilligers en een aantal vernuftige instrumenten. Het is cruciaal om de methode aan te passen aan de gewenste kenmerken van het gelote panel en de beschikbare middelen. Er moet een evenwicht worden gevonden tussen de middelen en het resultaat dat je wil bereiken.

Het aantal deelnemers en de representativiteitscriteria bepalen

Om de grootte van het panel te bepalen, koos Agora eerst voor het symbolische getal 89, eveneens het aantal verkozen leden van het Brussels Parlement. Na twee lockdowns en gezien de aanzienlijke logistieke problemen om dit quorum tijdens een eerste bijeenkomst te halen, werd het aantal deelnemers bijgesteld tot vijftig à zestig. Hiermee werd de "representativiteit van diversiteit" toch nog verzekerd.

Agora hanteerde drie criteria of quota om deze diversiteit zo precies mogelijk te weerspiegelen. Op basis van Brusselse statistieken moet de samenstelling van het panel rekening houden met:

- ♦ drie leeftijdscategorieën (18-34 / 35-54 / ouder dan 55);
- ♦ drie scholingsgraden (hoger onderwijs / hoger middelbaar / lager middelbaar of geen diploma);
- ♦ en de helft (50 %) mannen en de helft (50 %) vrouwen.

3 criteria gebruikt door Agora om representatieve panels samen te stellen

Geen toegang tot het rijksregister? Dan creëert Agora maar haar eigen register

De eenvoudigste manier om de hele bevolking willekeurig te bevragen is via het rijksregister. Dit bleek echter niet mogelijk, dus schakelde Agora over op een andere aanpak.

Om de adressen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verkrijgen, in overeenstemming met de AVG¹, deed Agora een beroep op verschillende databases die toegankelijk zijn voor iedereen, zoals die van UrbIS en StatBel. Met deze gegevens was het mogelijk om een algoritme te ontwikkelen waarmee de meeste adressen in Brussel konden worden geïnventariseerd. Vervolgens gebruikte Agora 3D-software om in zoveel mogelijk commerciële en industriële zones het aantal residentiële gebouwen in kaart te brengen.

Een loting op basis van algoritmen, brieven en telefoongesprekken

Om het panel samen te stellen, stuurde Agora 6 000 brieven rond in de 19 Brusselse gemeenten. Deze 6 000 adressen werden willekeurig geselecteerd via een algoritme, waarbij de gehanteerde ratio evenredig was met de bevolkingsdichtheid per gemeente. Agora maakte deze schatting in de wetenschap dat de respons op dit soort panels rond de 3 % ligt en dat mensen zonder diploma vaak minder reageren dan anderen.

Aangezien Agora niet beschikte over de namen van de bewoners van die adressen, bleek het onmogelijk om een uitnodiging per post te versturen. Daarom werden tientallen "superpostbodes" ingezet om de 6 000 uitnodigingen persoonlijk te verdelen. Om dit alles in goede banen te leiden, werd een applicatie gecreëerd. Elke "superpostbode" kon een (groot of klein) aantal adressen op zich nemen. Als eenmaal ter plaatse aangekomen bleek dat op het adres meer dan één huishouden is gevestigd, dan gaf de superpostbode het aantal woningen in en bepaalde de applicatie - opnieuw willekeurig - bij welke woning de brief moest worden gepost.

In de laatste fase van de samenstelling van het panel, werden gemotiveerde mensen telefonisch opgebeld en gevraagd naar quotagerelateerde gegevens: geslacht, leeftijd, scholingsgraad en andere nuttige contactgegevens voor latere uitnodigingen (telefoon, e-mail, enz.). Iets meer dan driehonderd mensen reageerden positief op de uitnodiging, oftewel 5 %.

Positieve reacties op de uitnodiging voor de eerste assemblee van Agora: 300 reacties - meer dan 200 mensen met een diploma hoger onderwijs - minder dan 100 met een diploma secundair onderwijs - minder dan 50 zonder diploma secundair onderwijs.

Willekeurige loting voor de Brusselse Burgerassemblee

Na 10 dagen brieven posten:

35 superpostbodes
1605 toegewezen brieven
549 brieven gepost!

Doel:
3000 brieven
Voor 11 juni

24 mei:
1605 brieven

Word ook
superpostbode!

agora.brussels/join

Post met uitnodiging aan Agora supporters om brieven te helpen verspreiden

Voorbeeldbrief geschreven in grafische facilitering

¹ De **Algemene Verordening Gegevensbescherming**, officieel bekend als Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens.

Op basis van deze informatie kon het algoritme de tweede “gelaagde” loting uitvoeren. Daaruit kwam het panel en een “reservepool” om eventuele afhakers op te vangen.

De uiteindelijk geselecteerde personen kregen een laatste telefoontje om:

- ♦ hun deelname te bevestigen;
- ♦ eventuele specifieke behoeften op het gebied van voeding, verplaatsing en kinderopvang in kaart te brengen zodanig dat eventuele hinderpalen voor deelname konden worden opgespoord en verholpen.

Tot slot ontvingen de geselecteerden een laatste e-mail met een uitnodiging voor de welkomst- en startdag van de assemblee.

Goed om te weten

Rijksregister en postkantoor

Het rijksregister kan worden gebruikt om uitnodigingen op naam te versturen. Het gebruik ervan is echter voorbehouden aan overheidsinstellingen. Andere organisaties zullen een eigen systeem moeten uitdenken. Het voordeel hiervan is dat je manieren kan bedenken om mensen op te nemen die geen precies adres hebben (mensen zonder vaste verblijfplaats, die illegaal in het land verblijven, die in collectieve centra wonen, enz.)

Deur-aan-deurwerving

Aangezien de meesten die op de brieven reageren een universitair diploma hebben, kan deur-aan-deurwerving een goede manier zijn om mensen te mobiliseren met een lager diploma of opleidingsniveau of die verder van de politiek staan. Rechtstreekse gesprekken zijn de meest efficiënte manier om hen te overtuigen van deelname.

Aangezien veel mensen echter de waarde van hun standpunt in twijfel trekken, is het een goed idee om deze uitwisselingen voor te bereiden: maak bijvoorbeeld een kort pleidooi op maat van het doelpubliek waarin je uitlegt hoe waardevol ieders deelname is of oefen door middel van een rollenspel.

Robin, superpostbode en ontwerper van de methode die één van de 6000 brieven post

Het verenigingsleven mobiliseren

Om moeilijk te bereiken doelgroepen alsnog te bereiken, zoals jongeren of daklozen, is het de moeite waard om een beroep te doen op andere organisaties zoals vzw's, dagcentra, enz. Zij kunnen je helpen om de doelgroepen te ontmoeten of advies geven over hoe ze erbij kunnen worden betrokken.

Vertegenwoordiging van “belanghebbenden”

Er zijn ten slotte ook andere manieren dan loting om diversiteit te representeren. Zo kan ook worden nagedacht over “belanghebbenden”. Een bedrijf zou een panel kunnen samenstellen met werknemers, klanten, gebruikers, burens, enz. In dat geval spitst de zoektocht zich toe op vertegenwoordigers van elk van deze “belangen”.

Het inspirerende voorbeeld van de Liste citoyenne in Terhulpen

De gemeente Terhulpen telt 7 500 inwoners. Bij elke zitting van de gemeenteraad organiseren de verkozen vertegenwoordigers en vrijwilligers van de Liste citoyenne de La Hulpe een assemblee om de gemeenteraadszitting samen met hun medeburgers voor te bereiden. Elke maand kiezen ze een huisnummer en sturen ze hun uitnodigingen, uitsluitend naar woningen met dat nummer. Geen algoritme, geen software, alleen een paar enveloppen, wat drukwerk en de straten optrekken. Uiteraard garandeert dit systeem geen exact deelnemersquotum, maar het geeft velen wel een kans om deel te nemen.

<https://www.listedescitoyens-lahulpe.be/>

De voordelen...

Langetermijndenken

In tegenstelling tot verkozen vertegenwoordigers ervaren deelnemers de volgende verkiezingen niet als een mogelijke afstraffing voor eerder genomen beslissingen. Daarom is het voor een assemblee van gelote mensen makkelijker om maatregelen met een langetermijneffect te bedenken.

Empowerment en een betere manier van samenleven

Ontmoetingen tussen gelote mensen versterken vaak de algemene analyse, de handelingsbekwaamheid, het zelfvertrouwen en het samenlevingsvermogen van mensen - dit wordt empowerment genoemd. Aan het einde van de assemblee vertellen deelnemers vaak hoe fijn ze het vonden dat ze werden erkend door mensen die ze anders allicht nooit zouden hebben ontmoet.

Mensen die bijna nooit beslissen toch laten bijdragen

Diversiteit op deze manier vertegenwoordigen valt niet te vergelijken met statistische representatie, waarvoor een veel groter panel, een gigantische logistiek en duizelingwekkende kosten nodig zouden zijn. Anderzijds maakt het de deelname mogelijk van jongeren onder de 34 of mensen zonder middelbareschooldiploma, twee groepen mensen die haast niet terug te vinden zijn in parlementen.

Veelvoorkomende moeilijkheden

Veel vrijwilligers nodig

Het leveren van de uitnodigingen zonder een beroep te doen op het postkantoor vereist een legioen aan vrijwilligers en handenvol tijd. Voor hulp kan een beroep worden gedaan op het verenigingsleven - zoals jeugdbewegingen - of, als daar middelen voor zijn op uitzendkrachten.

De moeilijkst te bereiken personen toch mobiliseren

Dit is vaak alleen mogelijk door verschillende hierboven vermelde benaderingen te combineren, of door een voldoende aantrekkelijke stimulans te bieden. De vergoeding voor mensen die deelnemen aan een overlegcommissie van het Waals parlement bedraagt bijvoorbeeld 250

euro per commissiedag. Dit bedrag dient als erkenning en neemt hinderpalen voor individuele betrokkenheid (kinderopvang, verplaatsingen, enz.) weg. Voor zover wij weten is dit tot op heden het panel in België met de beste responsgraad.

Afwezigheid op dag één

Zonder voorafgaande verwittiging haakten sommige personen af. De meesten maakten deel uit van dezelfde socio-economische groepen. Dit ondermijnt de diversiteit. Om deze diversiteit tijdens de assemblee te behouden, kan een oplossing eruit bestaan een bepaald aantal vervangers klaar te houden die je, indien nodig, in de loop van de assemblee kan oproepen om eventuele afhakers te vervangen. Dit is echter geen ideale oplossing als de deelnemers al zijn gestart met het denkproces. Daarom besloot Agora om na dag twee geen vervangers meer toe te laten. De deelnemers benadrukten hoe moeilijk het was de vervangers in de groep te integreren indien zij niet hadden deelgenomen aan de presentatie-, contact- en informatiefases (mits ze bij hun aankomst deze informatie kregen). Ze gaven ook aan dat vervangers minder goed luisterden en beraadslaagden.

Nuttige bronnen

- **(EN) Gedetailleerde toelichting van de methode op het youtubekanaal van Agora:** <https://www.youtube.com/watch?v=tQDue9z2GHM>
- **(FR/NL) Toegang tot het rijksregister:** <https://www.ibz.rn.fgov.be/fr/registre-national/>
- **(FR/NL) Door het algoritme van Agora gebruikte bronnen: Datastore.brussels, dat recent URbis heeft vervangen:** <https://datastore.brussels/web/map> Datastore
- **(FR/NL) Door het algoritme van Agora gebruikte bronnen: Statbel:** <https://statbel.fgov.be/fr>
- **(EN) “Putting faith in randomness and personal contact”, een artikel van Linus Strothmann (specialisten van de deur-aan-deurmethode) :** <https://www.publicdeliberation.net/putting-faith-in-randomness-and-personal-contact/>
- **(EN) Sortition Fondation (professionele structuur die in verschillende landen loting organiseert) :** <https://www.sortitionfoundation.org/>
- **(FR) Publicatie van Periferia “Légitime et vous”** waarin manieren worden toegelicht waarop stemmen als legitiem of illegitiem worden beschouwd gedurende participatieprocessen en hoe deze uitsluitingslogica kan worden tegengegaan. Beschikbaar op www.periferia.be - tabblad “ressources”. <https://periferia.be/legitime-et-vous/>